

Protokół

z 19. posiedzenia Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Polski, które odbyło się 23 lutego 2005 roku w gmachu Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii przy ul. Wspólnej 2 w Warszawie. W posiedzeniu uczestniczyli członkowie Komisji – według załączonej listy obecności (zał. 1.).

Obrazy prowadził dr Maksymilian Skotnicki, przewodniczący Komisji, zgodnie z następującym porządkiem:

1. Zagajenie
2. Przyjęcie protokołu z 18. posiedzenia Komisji
3. Sprawozdanie z działalności Komisji w 2004 r.
4. Plan pracy Komisji na 2005 r.
5. Założenia do sporządzania wykazu nazw historyczno-geograficznych z obszarów Rzeczypospolitej Obojga Narodów (do 1772 r.)
6. Przyjęcie zasad transkrypcji i transliteracji z alfabetów cyrylickich (Rosja, Ukraina, Białoruś)
7. Sprawa pisowni wielką lub małą literą nazw geograficznych
8. Wolne wnioski

Każdy z członków Komisji otrzymał przed posiedzeniem projekt *Sprawozdania z działalności KNSG w 2004 r.*, projekt *Planu pracy KSNG na rok 2005*, *Założenia do sporządzenia wykazu nazw historyczno-geograficznych z obszarów Rzeczypospolitej Obojga Narodów (do 1772 r.)*, *Transkrypcje i transliteracje z alfabetów cyrylickich* oraz *Rozbieżności w pisowni małą lub wielką literą nazw geograficznych*.

Ad. 1. Posiedzenie otworzył Przewodniczący Komisji M. Skotnicki, który odczytał decyzję Głównego Geodety Kraju przedłużającą kadencję Komisji do czasu wejścia w życie nowej ustawy dotyczącej geodezji i kartografii, mającej zawierać zapisy odnośnie Komisji. Obecna kadencja miała planowo trwać do końca 2004 r. Następnie Przewodniczący zaproponował zmianę porządku obrad polegającą na rozpatrzeniu na początku posiedzenia punktu 6. porządku dnia. Propozycję tę przyjęto przez aklamację.

Ad. 6. Nazwy z języków używających alfabetów niełacińskich są latynizowane, dla każdego takiego języka istnieje jednak po kilka zasad latynizacji. Komisja postanowiła przyjąć dla swoich opracowań konkretne reguły transkrypcji i transliteracji nazw zapisywanych alfabetami niełacińskimi. Reguły te przyjęte dla wykazów sporządzanych przez Komisję, będą jednocześnie zalecane do powszechnego użytku.

Problemy związane z latynizacją nazw rosyjskich, białoruskich i ukraińskich przedstawiła E. Wolnicz-Pawłowska. Zasady transkrypcji z tych języków nie budzą wątpliwości, gdyż są powszechnie używane w Polsce. Zasady te wymienia m.in. „Nowy słownik ortograficzny PWN”. Większy problem jest z transliteracjami. Wg referentki, języki te należy traktować oddzielnie. Każdy z członków Komisji otrzymał trzy tabele, dotyczące każdego z omawianych języków, w których pokazano stosowane obecnie zasady transliteracji. Dla języka rosyjskiego przedstawionych zostało 5 różnych transliteracji, z których Komisja przyjęła transliterację GOST 1983, czyli transliterację zaproponowaną przez Rosjan i przyjętą przez ONZ. Transliteracja ta jest zbliżona do transliteracji stosowanej obecnie, i nie budziła wśród członków Komisji kontrowersji.

Dla języka białoruskiego przedstawiono 4 transliteracje, po czym zaproponowano Komisji przyjęcie piątej będącej kompilacją systemu białoruskiego z 2000 roku i systemu ISO 9 z 1995 roku. Podobnie dla języka ukraińskiego przedstawiono 4 transliteracje, a Komisji zaproponowano przyjęcie piątej, będącej modyfikacją systemu ukraińskiego z 1996 roku.

Zaproponowane do przyjęcia transliteracje przedstawione zostały poniżej.

Język rosyjski

А а	a	И и	i	С с	s	Ъ ъ	”
Б б	b	Й й	j	Т т	t	Ы ы	y
В в	v	К к	k	У у	u	Ь ь	’
Г г	g	Л л	l	Ф ф	f	Э э	è
Д д	d	М м	m	Х х	h	Ю ю	ju
Е е	e	Н н	n	Ц ц	c	Я я	ja
Ё ё	ë	О о	o	Ч ч	č		
Ж ж	ž	П п	p	Ш ш	š		
З з	z	Р р	r	Щ щ	šč		

Język białoruski

А а	a	І і	i	С с	s	’	–
Б б	b	Ў ў	j	Т т	t	Ы ы	y
В в	v	К к	k	У у	u	Ь ь	’
Г г	h	Л л	l	Ў ў	ŭ	Э э	è
Д д	d	М м	m	Ф ф	f	Ю ю	ju
Е е	e	Н н	n	Х х	ch	Я я	ja
Ё ё	ë	О о	o	Ц ц	c		
Ж ж	ž	П п	p	Ч ч	č		
З з	z	Р р	r	Ш ш	š		

Język ukraiński

А а	a	З з	z	О о	o	Ч ч	ch
Б б	b	И и	y	П п	p	Ш ш	sh
В в	v	І і	i	Р р	r	Щ щ	sch
Г г	h	Ї ї	ï	С с	s	Ю ю	ju
Ґ ґ	g	Й й	j	Т т	t	Я я	ja
Д д	d	К к	k	У у	u	Ь ь	'
Е е	e	Л л	l	Ф ф	f	'	”
Є є	je	М м	m	Х х	kh		
Ж ж	zh	Н н	n	Ц ц	ts		

W dyskusji nad przedstawionymi zasadami transliteracji A. Czerny zaproponował, aby nie tworzyć nowych transliteracji i przyjąć zasady zatwierdzone przez poszczególne państwa nie modyfikując ich. Stanowisko to poparł A. Markowski, stwierdzając, że z praktycznego punktu widzenia tak jest rozsądniej. Wątpliwości budziła transliteracja języka ukraińskiego – jest ona częściowo niekonsekwentna (np. trzy różne litery transliteruje się jako *i*) i nawiązuje do wymowy angielskiej przez co może być niezrozumiała dla polskiego odbiorcy. Ostatecznie Komisja zadecydowała, przez aklamację, przyjąć propozycję A. Czernego, dodatkowo zastrzegając, aby transliteracje te były na bieżąco weryfikowane z ustaleniami dokonywanymi przez opracowujące je państwa.

Komisja przyjęła zatem następujące zasady transliteracji i transkrypcji z języka rosyjskiego, białoruskiego i ukraińskiego:

Język rosyjski – transliteracja GOST 1983 i tradycyjna polska transkrypcja

	trl.	trb.		trl.	trb.		trl.	trb.
А а	a	a	Л л	l	l ⁷ , l ⁸	Ч ч	č	cz
Б б	b	b	М м	m	m	Ш ш	š	sz
В в	v	w	Н н	n	n	Щ щ	šč	szcz
Г г	g	g	О о	o	o	Ъ ъ	”	–
Д д	d	d	П п	p	p	Ы ы	y	y
Е е	e	je ¹ , e ² , ie ³	Р р	r	r	Ь ь	'	–
Ё ё	ë	jo ¹ , o ² , io ³	С с	s	s	Э э	è	e
Ж ж	ž	ž	Т т	t	t	Ю ю	ju	ju ¹ , u ⁹ , iu ¹⁰
З з	z	z	У у	u	u	Я я	ja	ja ¹ , a ⁹ , ia ¹⁰
И и	i	i ⁴ , ji ⁵ , y ⁶	Ф ф	f	f			
Й й	j	j	Х х	h	ch			
К к	k	k	Ц ц	c	c			

¹ na początku wyrazu, po samogłoskach oraz po literach ъ, ь

² po literach ж, л, ц, ч, ш, щ

³ po pozostałych spółgłoskach

⁴ na początku wyrazu, po wszystkich literach z wyjątkiem ж, ц, ш, ь

⁵ po literze ь

⁶ po literach ж, ц, ш

⁷ przed literami e, ě, и, Ъ, ю, я

⁸ na końcu wyrazu oraz przed wszystkimi literami z wyjątkiem e, ě, и, Ъ, ю, я

⁹ po literze л

¹⁰ po pozostałych spółgłoskach

Język białoruski – transliteracja białoruska z 2000 r. i tradycyjna polska transkrypcja

	trl.	trb.		trl.	trb.		trl.	trb.
А а	a	a	Л л	l	l ⁶ , l ⁷	Ц ц	c	c
Б б	b	b	М м	m	m	Ч ч	č	cz
В в	v	w	Н н	n	n	Ш ш	š	sz
Г г	h	h	О о	o	o	'	–	–
Д д	d	d	П п	p	p	Ы ы	y	y
Е е	je ¹ , ie ²	je ³ , e ⁴ , ie ⁵	Р р	r	r	Ь ь	'	–
Ё ё	jo ¹ , io ²	jo ³ , o ⁴ , io ⁵	С с	s	s	Э э	e	e
Ж ж	ž	ž	Т т	t	t	Ю ю	ju ¹ , iu ²	ju ³ , u ⁴ , iu ⁵
З з	z	z	У у	u	u	Я я	ja ¹ , ia ²	ja ³ , a ⁴ , ia ⁵
І і	i	i	Ў ў	ú	u			
Й й	j	j	Ф ф	f	f			
К к	k	k	Х х	ch	ch			

¹ na początku wyrazu, po samogłoskach, po apostrofie oraz po literach ў, Ъ

² po pozostałych literach

³ na początku wyrazu, po samogłoskach, po apostrofie oraz po literze Ъ

⁴ po literze л

⁵ po pozostałych spółgłoskach

⁶ przed literami e, ě, i, Ъ, ю, я

⁷ na końcu wyrazu oraz przed wszystkimi literami z wyjątkiem e, ě, i, Ъ, ю, я

Język ukraiński – transliteracja ukraińska z 1996 r. i tradycyjna polska transkrypcja

	trl.	trb.		trl.	trb.		trl.	trb.
А а	a	a	Ї ї	i, yi ²	ji	Ф ф	f	f
Б б	b	b	Й й	i, y ²	j	Х х	kh	ch
В в	v	w	К к	k	k	Ц ц	ts	c
Г г	h, gh ¹	h	Л л	l	l ⁶ , l ⁷	Ч ч	ch	cz
Ґ ґ	g	g	М м	m	m	Ш ш	sh	sz
Д д	d	d	Н н	n	n	Щ щ	sch	szcz
Е е	e	e	О о	o	o	Ю ю	iu, yu ²	ju ³ , u ⁴ , iu ⁵
Є є	ie, ye ²	je ³ , e ⁴ , ie ⁵	П п	p	p	Я я	ia, ya ²	ja ³ , a ⁴ , ia ⁵
Ж ж	zh	ž	Р р	r	r	Ь ь	'	'
З з	z	z	С с	s	s	'	”	–
И и	y	y	Т т	t	t			
І і	i	i	У у	u	u			

¹ tylko po literze з

² tylko na początku wyrazu

³ na początku wyrazu, po samogłoskach i po apostrofie

⁴ po literze л

⁵ po pozostałych literach

⁶ przed literami e, i, ї, Ъ, ю, я

⁷ na końcu wyrazu oraz przed wszystkimi literami z wyjątkiem e, i, ї, Ъ, ю, я

J. Pietruszka z Zarządu Geografii Wojskowej poinformował, że wojsko na swoich mapach stosuje, dla języków rosyjskiego, ukraińskiego i białoruskiego, transliteracje w standardzie natowskim, czyli opartą na systemie BGN/PCGN.

Ad. 2. Protokół z 18. posiedzenia przyjęto przez aklamację po wprowadzeniu do niego drobnych korekt.

Ad. 3. Sprawozdanie z działalności Komisji za rok 2004 przyjęto przez aklamację.

Ad. 4. Zaproponowany plan pracy Komisji na rok 2005 został rozszerzony o punkt przewidujący prace (w tym m. in. zebrania) komitetu redakcyjnego oraz innych zespołów roboczych, w których będą przygotowywane konkretne opracowania, do ew. zatwierdzenia na plenarnych posiedzeniach Komisji. Uznano, że taki tryb pracy jest niezbędnym warunkiem wykonania zadań przewidzianych na 2005 r.; pozwoli to również na oszczędności. Po wprowadzeniu tego uzupełnienia plan przyjęto przez aklamację.

Ad. 5. Założenia do sporządzenia wykazu nazw historyczno-geograficznych z obszaru Rzeczypospolitej Obojga Narodów przedstawił S. Alexandrowicz. Opracowanie ma mieć postać wykazu nazw historycznych i ich współczesnych odpowiedników. Załącznikiem do niego ma być mapa przedstawiająca nazewnictwo geograficzne opracowanych obszarów w 1772 r. Pierwszą kwestią sporną był zakres terytorialny opracowania. Wg założeń pracą objęte miało być nazewnictwo geograficzne z obszarów zawartych pomiędzy obecną granicą Polski a granicą z 1772 r. W takim opracowaniu nie znalazłyby się zatem inne tereny związane historycznie z Polską, takie jak: środkowe i północne Inflanty, ziemia smoleńska i czernihowska, województwo kijowskie i Dzikie Pola, Mołdawia i Bukowina, Spisz, Księstwo Cieszyńskie, Łużyce i Pomorze Zachodnie. Tereny te S. Alexandrowicz wymienił jako możliwe do opracowania w aneksach do wykazu. W czasie długiej dyskusji przeważały poglądy, aby jednak ograniczyć wykaz wyłącznie do ziem pomiędzy współczesną granicą Polski a granicą z 1772 r. W głosowaniu za tą propozycją było 11 osób, nikt nie poparł propozycji, aby w wykazie uwzględnić wszystkie ziemie historycznie związane z Polską, a 6 osób wstrzymało się od głosu.

Kolejnym zagadnieniem była szczegółowość wykazu. Wg założeń nazwy miejscowości miały być podane do poziomu siedzib parafii. Jednak wśród uczestników dyskusji przeważał pogląd, że to zdecydowanie za mało. Komisja ostatecznie ustaliła, poprzez aklamację, że w wykazie powinny znaleźć się wszystkie miejscowości będące siedzibami parafii oraz te, które autor wykazu uzna za ważne. Poza tym w wykazie uwzględnione powinny być samotnie stojące zamki, twierdze, fortece i warownie oraz pola bitew. Z nazw fizjograficznych w wykazie

powinny znaleźć się wszystkie rzeki przepływające przez wymienione w wykazie miejscowości i obiekty historyczne (lub koło nich). Co do wymienienia innych obiektów, to szczegółowość opracowania ich nazewnictwa będzie jeszcze dyskutowana przez autorów i przedstawiona Komisji na kolejnych posiedzeniach – ze wstępnych dyskusji wynika, że wykaz powinien zawierać ważniejsze jeziora i wzniesienia, duże formy ukształtowania terenu (niziny, wyżyny, pasma górskie, pojezierza, doliny itp.), krainy i regiony geograficzne, kompleksy leśne.

Dyskusję wywołała również kwestia podawania dat przy nazwach historycznych (polskich i obcych), dzięki którym można by się dowiedzieć w jakim okresie dana nazwa obowiązywała. Pomysł ten został uznany za interesujący i wart przyjęcia, jeżeli określenie takich dat nie będzie sprawiało zbyt dużych problemów.

Dyskutowano również nad szczegółowością mapy, która ma być załącznikiem do opracowywanego wykazu. Członkowie Komisji zgodzili się, że powinno być to opracowanie dość szczegółowe, na pewno w skali dokładniejszej niż 1:500 000. S. Alexandrowicz poinformował, że w założeniach jest również przygotowanie nakładek na mapy. Byłyby nimi folie z wyrysowanymi granicami administracyjnymi z różnych okresów po 1772 r. (granice z 1772 r. mają znaleźć się na mapie właściwej). Komisja zgodziła się, że konkretne ustalenia odnośnie mapy są jeszcze przedwczesne, najpierw należy doprecyzować założenia wykazu, a mapa, jako jego załącznik, będzie opracowywana później.

Na koniec dyskusji na temat wykazu ustalono, że zespół go opracowujący przeanalizuje wszystkie uwagi i ustalenia Komisji przedstawione na bieżącym posiedzeniu, i konkluzje zaprezentuje na kolejnym posiedzeniu.

Ad. 7. A. Czerny zwrócił się do Rady Języka Polskiego z prośbą o wyjaśnienie kilku wątpliwości dotyczących zapisu wielką lub małą literą nazw geograficznych. Wynikają one z rozbieżności pomiędzy zasadami językowymi podawanymi w słownikach, a praktyką stosowaną w geografii. Wątpliwości te zostały omówione przez Komisję Ortograficzno-Onomastyczną Rady Języka Polskiego na zebraniu z 21 maja 2004 r., a jej stanowisko zaprezentował A. Markowski.

Pierwsza kwestia dotyczyła pisowni nazw jednostek administracyjnych. Nazwy polskich jednostek administracyjnych należy pisać małą literą. Przy jednostkach podziału administracyjnego innych krajów sytuacja jest niejednoznaczna i praktycznie trzeba do każdego rodzaju jednostek podchodzić indywidualnie. Małą literą należy zawsze pisać nazwy obwodów niezależnie od kraju w jakim występują (np. Rosja, Ukraina, Białoruś) . Również małą literą tradycyjnie pisze się nazwy ajmaków w Mongolii. Natomiast nazwy terytoriów powinny być pisane wielką literą, np. *Terytorium Północne*, *Terytorium Jukon*, *Australijskie Terytorium Stołeczne*. Do ustalenia pozostała pisownia nazw krajów w Czechach i na Słowacji. Różne źródła

podają pisownie tych jednostek administracyjnych raz z wielką, a raz małą literą. Komisja powróci do tych nazw przy okazji omawiania nazewnictwa geograficznego Czech i Słowacji.

Druga kwestia dotyczyła pisowni nazw dwu i więcej członowych, w których poza określnikiem rodzajowym występuje nazwa własna w mianowniku. Wg Komisji Ortograficzno-Onomastycznej Rady Języka Polskiego w przypadku takich nazw należy najpierw określić z ilu członów składa się dana nazwa. Jeżeli termin rodzajowy jest integralną częścią nazwy to powinien być pisany wielką literą. Nie można zatem przyjąć automatycznych rozwiązań, a każda nazwa powinna być rozpatrywana osobno. Wielką literą powinny być zawsze pisane nazwy mórz, zatem poprawne formy to *Morze Marmara*, *Morze Fidzi*, *Morze Celebes* itp., a nie *morze Marmara*, *morze Fidzi*, *morze Celebes* (należy pamiętać, że nazwy *Bałtyk* i *Adriatyk* używane są bez terminu *morze*). Podobnie wielką literą należy pisać nazwy zatok, np. *Zatoka Karpentaria*, *Zatoka Alaska*. Wielką literą będą pisane również nazwy będące połączeniem rzeczownika (termin rodzajowy) z przydawką dopełniaczową, np. *Nizina* [czyja? lub czego?] *Orinoko*. Wynika z tego, że nazwy jednostek fizjograficznych pochodzące od nazw rzek zawsze powinny być pisane wielką literą, np. *Wyżyna Kolorado*, *Wyżyna Ubangi*. Przewodniczący Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych, stwierdził, że po ostatecznym przyjęciu w/w zasad przez Radę Języka Polskiego (jej posiedzenie przewidywane jest w kwietniu br.) trzeba będzie przejrzeć dotychczas opracowane wykazy nazw i dokonać stosownych korekt, do zatwierdzenia ich przez Komisję.

Trzecim zagadnieniem była pisownia nazw kanałów. W nazwach typu *Kanał Wieprz-Krzna*, termin rodzajowy jest integralną częścią nazwy, zatem powinien być pisany zawsze wielką literą.

Ostatnia z poruszanych kwestii dotyczyła pisowni nazw *Kara-kum*, *Kyzył-kum*, *Amu-daria*, *Syr-daria*, *Tien-szan* i *Huang-ho*. Obecnie słowniki ortograficzne podają różne wersje zapisu drugiego członu tych nazw, dla jednych z wielkiej litery dla innych z małej. Komisja Ortograficzno-Onomastyczna Rady Języka Polskiego stwierdziła, że pisownie tych nazw powinny być ustalone po konsultacjach ze znawcami danych języków i z geografami.

Ad. 8. Na prośbę A. Czernego A. Markowski przedstawił nowe ustalenia Rady Języka Polskiego odnośnie stosowania łącznika w nazwach miejscowości (z obszaru Polski). Ustalenia te zostały zaakceptowane przez plenum Rady na jej XVII posiedzeniu [7 maja 2004 r.] i mają moc obowiązującą. Ustalenia te brzmią następująco:

„Z łącznikiem piszemy nazwy miejscowości, jeśli są złożone z dwóch lub więcej członów, które wspólnie identyfikują jednostkę administracyjną lub/i geograficzną, a więc miejscowość lub jej część, np. dzielnicę: *Bielsko-Biała*, *Busko-Zdrój*, *Ceków-Kolonia*, *Kalwaria-Lanckorona*, *Krynica-Zdrój*, *Rutka-Tartak*, *Warszawa-Okęcie*, *Warszawa-Śródmieście*; *Bielsko-Biała-Lipnik*, *Warszawa-Praga-Północ*.

Nie piszemy z łącznikiem nazw miejscowych, w których jeden z członów nazwy miejscowej (przymiotnik) pozostaje w związku zgody z głównym członem nazwy (rzeczownikiem), np.: *Dąbrówka Nowa*, *Nowy Sącz*, *Przewóz Stary*, *Łegonice Małe*, a także wtedy, kiedy pierwszym członem nazwy są wyrazy: *Kolonia*, *Osada*, *Osiedle*, np.: *Kolonia Ostrów* (jak *Kolonia Ostrowska*), *Kolonia Wronów* (jak *Kolonia Wronowska*), *Osiedle Wilga*, *Osada Konin*, *Osada Leśna*".

M. Woźniak złożył w imieniu MSZ wniosek aby zmienić polską oficjalną nazwę Syrii z *Arabskiej Republiki Syryjskiej* na *Syryjską Republikę Arabską*. Wniosek ten Komisja przyjęła przez aklamację.

M. Zych poinformował, że w wykazie nazw Afryki znalazł się egzonim *Mozambik* dla wyspy. Jest to nowy egzonim, który Komisja przeoczyła w ostatnich głosowaniach. Podobnie w wykazie nazw Bliskiego Wschodu wymienione zostały dwa brytyjskie terytoria zamorskie leżące na Cyprze – *Akrotiri* i *Dhekelia*, tymczasem Komisja formalnie jeszcze nie ustaliła nazw jakie w Polsce powinny być używane dla tych terytoriów. Komisja przez aklamację wprowadziła trzy wyżej wymienione nazwy.

J. Danecki zwrócił uwagę, że wykazy opublikowane przez Komisję nie są dostępne. Przewodniczący odpowiedział, że aczkolwiek wydawnictwa Komisji są rzeczywiście słabo rozpowszechniane, a jej strona internetowa nie jest właściwie aktualizowana, to jednak w przypadku zeszytów regionalnych chodzi o wersje robocze. Komisja podzieliła opinię I. Krauze-Tomczyk, która stwierdziła, że w tej sytuacji nie powinny być one rozpowszechniane przed naniemieniem stosownych korekt. Te wydania robocze, wydrukowane w małym nakładzie, są też uboższe od wersji ostatecznej. Komisja ustaliła, że nie należy zamieszczać ich w Internecie na stronie KNSG.

A. Czerny zgłosił jeszcze uwagę odnośnie wykazu nazw Grecji omawianego na 10. posiedzeniu Komisji w 2003 r. Komisja przyjęła wtedy, zgodnie z propozycją autorki wykazu, nowy egzonim *Zatoka Arty*, tymczasem dla tego obiektu używana jest w literaturze bardziej znana nazwa *Zatoka Ambrakijaska*, która odpowiada również nazwie greckiej. A. Czerny zaproponował zatem zmianę tego egzonimu. Przewodniczący stwierdził jednak, że uwagi do tego wykazu można będzie zgłaszać podczas omawiania zeszytu dotyczącego nazw z obszaru Europy.

Na tym posiedzenie zakończono.

Protokółował:
mgr Maciej Zych

Sekretarz Komisji
mgr Izabella Krauze-Tomczyk

Przewodniczący Komisji
dr Maksymilian Skotnicki